

do owalu. Najmniejsza z nich, jama nr 3 miała średnicę 80 cm, wymiary największej, jamy nr 5 wynosiły 210 i 400 cm. Najbardziej interesującą okazała się jama nr 7, mająca kształt czworoboku o zaokrąglonych kątach. Posiadała wymiary 220 i 360 cm. Dno jej w części wschodniej występujące w głębokości 80 cm, w części zachodniej obniżyło się do głębokości 100 cm (Ryc. 1a). Wypełnisko jamy stanowił less, mocno zbity, koloru brunatnoczarnego oraz duża ilość grudek polepy, kości zwierzęcych, a także ułamki naczyń. Z tych ostatnich trzeba wymienić fragmenty naczyń z bardzo niewielką ilością domieszki o powierzchni niezbyt gładkiej, szarobrunatnej, posiadających rzad dziurek pod krawędzią (Ryc. 1c), ułamki naczynia dwustożkowatego o powierzchni gładkiej, szarobrunatnej, ułamki misy o powierzchni gładkiej, szarobrunatnej z szyką lekko wgięta do środka, fragmenty placek — talerzy o powierzchni jasnobrunatnej z jednej strony gładkiej, z drugiej szorstkiej, posiadającej dołki paznokciowe (Ryc. 1b) oraz fragmenty czerpaka z szerokim taśmowatym uchem.

Zawartość innych jam przedstawiała się podobnie do opisanej. Warto podkreślić, że w prawie wszystkich spotyka się ułamki naczyń posiadających rzad dziurek pod krawędzią, szczególnie charakterystyczne dla naszej osady. Cechą bardzo istotną dla ceramiki z omawianej osady jest doskonały wypał i duża twardość, nieznane mi w takim stopniu w kulturze łużyckiej. Doskonały wypał i związana z tym duża twardość powierzchni znamionują ceramikę kultur okresu przedscytyjskiego i scytyjskiego, współczesnych kulturze łużyckiej, występujących na

wschód od niej na terytorium Ukrainy². Cechą wspólną dla cytowanych wyżej zespołów są także naczynia z dziurkami pod krawędzią. Nasuwa to wniosek o istnieniu wzajemnych kontaktów, co w odniesieniu do grupy tarnobrzeskiej sugerują także inne materiały, zwłaszcza wyroby brązowe, głównie kolczyki gwoździowate typu scytyjskiego stwierdzone tu dotąd w 7 miejscowościach³.

Osada łużycka w Jarosławiu, jakkolwiek nie przebadana w całości jest bardzo ciekawym przyczynkiem do wiedzy o grupie tarnobrzeskiej. Materiały odkryte w jej obrębie są obecnie w konserwacji i na szerszą ich interpretację nie można się narazie pokusić. Niemniej można w przybliżeniu oznaczyć wiek niniejszego obiektu, łącząc go najpewniej z okresem halsztackim.

1 A. Kunysz: Jarosław w pradziejach i we wczesnym średniowieczu. Rocznik Stowarzyszenia Młoińców Jarosławia. Warszawa 1961, s. 19 (powielane, na prawach rękopisu). Autor ten datuje wprawdzie niniejsze stanowisko na schyłek epoki brązu, co sugerowały uzyskane przez niego materiały, lecz wyniki badań obecnych skłaniają do późniejszego jej datowania.

2 Miałem różność przekonać się o tym, oglądając dużą ilość ceramiki w zbiorach archeologicznych Ki'owa i Lwowa w czasie podróży naukowej do ZSRR w r. 1961. Przy okazji pragnę złożyć serdeczne podziękowanie tamtejszym archeologom, a głównie R. A. Jurze, S. S. Berezańskiej, I. K. Świesznikowowi i W. P. Sawiczowi, którzy okazali mi wiele życzliwości i ułatwili mi zapoznanie się z interesującymi mnie zbiorami archeologicznymi.

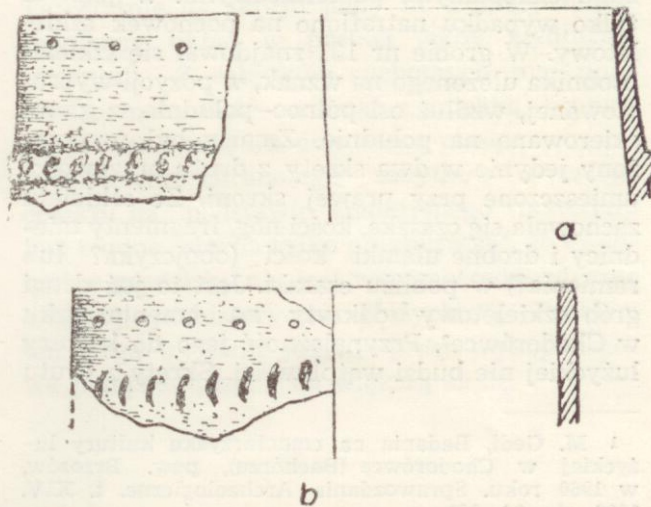
3 Por. K. Moskwa: Kolczyki gwoździowate z ementarzyska łużyckiego odkrytego w Trzósówce pow. Kolbuszowa. Munera Archaeologica Iosepho Kostrzewski. Poznań 1963, s. 256, ryc. 2 (mapka znalezisk kolczyków gwoździowatych w obrębie Polski).

Kazimierz Moskwa

Osada kultury łużyckiej w Woli Rzczyckiej powiat Tarnobrzeg

W związku z informacją uzyskaną od Wł. Werwińskiego, społecznego opiekuna zabytków archeologicznych, o istnieniu w Woli Rzczyckiej niszczonego stanowiska archeologicznego, we wrześniu 1963 r. podjęto tam drobne prace wykopaliskowe z ramienia Konserwatora Zabytków Archeologicznych Woj. Rzeszowskiego. Stanowisko to, oznaczone numerem 1 znajduje się w północnej części wsi, na łąkach gromadzkich, zwanych „Ługi”. Stanowi je kilka wydm piaszczystych, częściowo rozwianych przez wiatr lub uszkodzonych przez wywożenie piasku. Na powierzchni wydm zauważono drobne skorupy z naczyń kultury łużyckiej oraz ciemne plamy po rozwianych jamach.

Badania kierowane przez autora przy udziale R. Fedyka ujawniły istnienie czterech niewielkich jam, wypełnionych ciemnoszarym i ciemno-brunatnym piaskiem oraz uławkami naczyń, między innymi mis stożkowatych, garnków jajowatych z dziurkami pod krawędzią,

Ryc. 1. Wola Rzczycka pow. Tarnobrzeg, stan. 1 — osada kultury łużyckiej. Ułamki ceramiki (a, b), ok. 1/4 w. n.

Rys. K. Moskwa.

a poniżej z listwami karbowanymi (Ryc. 1a) lub dołkami paznokciowymi (Ryc. 1b). Ceramika ta jest bardzo typową dla grupy tarnobrzeskiej, występującą głównie w okresie halsztackim. Mimo iż materiały analogiczne znane są także na wielu innych stanowiskach w tej części kraju, stanowisko nasze zasługuje na uwagę gdyż mamy tu do czynienia z osadą, a więc z obiektem stosunkowo rzadko odkrywanym w kulturze łużyckiej. Interesującym jest ono także

z tego powodu, że w najbliższej okolicy, poza Rzeczą Długą, gdzie w roku 1962 drobne prace wykopaliskowe przeprowadził T. Aksamit¹ dotąd wykopalisk nie notowano.

1 K. Moskwa: Konserwatorskie archeologiczne prace wykopaliskowe przeprowadzone w województwie rzeszowskim w r. 1962. Sprawozdania Rzeszowskiego Cśrodka Archeologicznego za rok 1962, Rzeszów 1962, s. 13, 16.

Marek Gedl

Badania na cmentarzysku kultury łużyckiej w Chodorówce powiat Brzozów w 1963 roku

We wrześniu 1963 roku przeprowadzono badania wykopaliskowe na cmentarzysku kultury łużyckiej w Chodorówce pow. Brzozów. Prace finansowane przez Konserwatora Zabytków Archeologicznych Województwa Rzeszowskiego stanowiły kontynuację badań prowadzonych przez R. Jamkę w 1942 roku i M. Gedla w 1960 roku¹. Wzięli w nich udział dr Marek Gedl, mgr Barbara Nowogrodzka, mgr Joachim Śliwa i Janusz Kruk student archeologii.

Wykopaliska prowadzone w 1963 r. miały na celu przebadanie fragmentu cmentarzyska położonego pomiędzy korytem małego potoku a terenem zbadanym w latach poprzednich i ustalenie północnej i zachodniej granicy cmentarzyska, narażonego na zniszczenie na skutek eksploatacji kruszywa. Łącznie przekopano przestrzeń o powierzchni blisko 300 m², na której odkryto 105 grobów kultury łużyckiej (nr 125–229). Dzięki tym pracom cmentarzysko w Chodorówce należy uznać za największe cmentarzysko kultury łużyckiej na całym Podkarpaciu.

Niemal wszystkie zbadane zespoły były grobami ciałopalnymi popielnicowymi. W jednym tylko wypadku natrafiono na pochówek szkieletowy. W grobie nr 131 znajdował się szkielet osobnika ułożonego na wznak, w pozycji wyprostowanej, wzdłuż osi północ–południe, z głową skierowaną na południe. Zmarły był wyposażony jedynie w dwa skręty z drutu brązowego, umieszczone przy prawej skroni. Ze szkieletu zachowała się czaszka, kości nóg, fragmenty miednicy i drobne ułamki kości (obojczyka? lub ramienia?) w pobliżu czaszki. Jest to już drugi grób szkieletowy odkryty na cmentarzysku w Chodorówce². Przynależność jego do kultury łużyckiej nie budzi wątpliwości. Skręty z drutu

brązowego zdobiące głowę zmarłego są identyczne jak okazy znajdowane w grobach ciałopalnych na tym cmentarzysku. Jeden z grobów ciałopalnych odkrytych w 1963 roku (nr 203) dostarczył bransoletę, z taśmy brązowej zbliżoną do bransolet zdobiących ręce szkieletu odkrytego w 1960 r. W tym świetle i ten pochówek należy zdecydowanie zaliczyć do kultury łużyckiej. Poza cmentarzyskiem w Chodorówce odkryto dotąd jedynie jeden grób szkieletowy w obrębie grupy tarnobrzeskiej kultury łużyckiej³.

W kilku grobach ciałopalnych spalone kości nie znajdowały się we wnętrzu naczyń, lecz wsypane były wraz z węgielkami drzewnymi do jamy grobowej. Niekiedy na warstwie spalonych kości zmieszanych z ziemią ustawione były naczynia. Ogromną większość na cmentarzysku w Chodorówce stanowiły groby ciałopalne popielnicowe. Funkcję popielnicy pełniły albo garnki jajowate czy tulipanowate, albo wazy dwustożkowe o wyodrębnionych szwach, często zdobione guzkami na załomie. Prawie zawsze popielnica nakryta była misą profilowaną, odwróconą dnem do góry. W niektórych grobach popielnicowych znaleziono drobne ozdoby brązowe jak skręty z drutu, szpile, bransolety. Z reszty ułożone były one w górnej części popielnicy na warstwie spalonych kości. W kilku naczyniach nakrytych misami, identycznych jak w normalnych grobach ciałopalnych popielnicowych, nie natrafiono na spalone kości.

Dużą trudność stanowi ustalenie dokładniejszej chronologii zbadanych grobów. Odkryte ozdoby brązowe są bardzo pospolite w rozmaitych okresach i nie stanowią zabytków przewodnich. Ceramika ze zbadanych grobów typowa dla grupy tarnobrzeskiej wykazuje pewną odrębność od naczyń ze sąsiednich grup. Na skutek czego mechaniczne stosowanie analogii z poza obrębu grupy tarnobrzeskiej jest utrudnione. Natomiast z terenu owej grupy brak dotąd dobrze datowanych analogii dla materiałów odkrytych w Chodorówce. Ogólnie na podstawie

1 M. Gedl, Badania na cmentarzysku kultury łużyckiej w Chodorówce (Bachórze), pow. Brzozów, w 1960 roku. Sprawozdania Archeologiczne, t. XIV, 1962, str. 94–101.

2 W 1960 roku odkryto szczątki szkieletu ułożone wzdłuż osi północ–południe, wyposażonego w bransolety brązowe na obu rękach (nr 114). M. Gedl, op. cit., str. 98–99, ryc. 2/b, c.

3 Grodzisko Dolne pow. Leżajsk, z badań mgr K. Moskwy.